
DOI:

УДК 94(477.85)«1902/1914»:061.2(477.83/.86)

Микола Гуйванюк (м. Чернівці)

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри історії України

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,

член Національної спілки краєзнавців України

E-mail: m.huyvanyuk@chnu.edu.ua

ORCID:<http://orcid.org/0000-0002-1614-6173>

Січковий рух на Буковині (1902–1914 рр.): між галицькою моделлю та буковинською регіональною специфікою

Анотація. Метою статті є дослідження особливостей розвитку січового руху на Буковині у період 1902–1914 років, зокрема аналіз впливу галицької організаційної моделі на формування буковинських січових товариств. Стаття спрямована на виявлення регіональної специфіки буковинського Січового руху, що виявлялася у пристосуванні загальноукраїнських національно-політичних ідей до місцевих соціально-економічних та етнокультурних умов.

Методологія дослідження ґрунтується на принципах історичного порівняльного аналізу та регіонального підходу, що дозволяє виявити спільні та відмінні риси між галицькою моделлю січового руху та його буковинським варіантом через аналіз організаційних структур, програмних засад та практичної діяльності.

Дослідження базується на комплексі загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичних методів (історико-генетичний, історико-типологічний, проблемно-хронологічний), що приятиме реконструкції повної картини функціонування січового руху на Буковині у контексті модернізаційних процесів, що відбувалися в Австро-Угорщині у другій половині XIX – на початку XX ст.

Висновки. Січковий рух на Буковині 1902-1914 років сформував власну унікальну специфіку національної самоорганізації українців, яка відрізнялася від галицької моделі більш демократичним характером, меншою мілітаризацією, активнішим залученням жінок і молоді, а також більшою відкритістю до міжнаціональної співпраці. Ідеологічно буковинські «Січі» характеризувалися меншою політичною радикальністю, акцентом на культурно-просвітницькій діяльності, відображало специфічний етнополітичний контекст Буковини як багатонаціонального регіону Австро-Угорської імперії.

Ключові слова: пожежно-гімнастичне товариство «Січ», Галичина, Буковина, пожежно-гімнастичні курси, «буковинська специфіка» січового руху.

Mykola Huyvanyuk (Chernivtsi)

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of History of Ukraine,

Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych,

Member of the National Union of Local History Scholars of Ukraine

E-mail: m.huyvanyuk@chnu.edu.ua

ORCID:<http://orcid.org/0000-0002-1614-6173>

The Sich Movement in Bukovina (1902–1914): Between the Galician Model and the Bukovinian Regional Specificity

Abstract. The purpose of this article is to study the features of the development of the Sich movement in Bukovyna during the period 1902–1914, particularly analyzing the influence of the Galician organizational model on the formation of Bukovinian Sich societies. The article aims to identify the regional specificity of the Bukovinian Sich movement, which manifested itself in the adaptation of all-Ukrainian national-political ideas to local socio-economic and ethno-cultural conditions.

The research methodology is based on the principles of historical comparative analysis and a regional approach, which allows us to identify common and distinctive features between the Galician model of the Sich movement and its Bukovina variant through the analysis of organizational structures, programmatic principles, and practical activities.

The research is based on a complex of general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special-historical methods (historical-genetic, historical-typological, problem-chronological). Which will allow reconstructing the complete picture of the functioning of the Sich movement in Bukovina in the context of the modernization processes that took place in Austria-Hungary in the second half of the 19th – early 20th centuries.

Conclusions. The Sich movement in Bukovina of 1902-1914 formed its own unique model of national self-organization of Ukrainians, which differed from the Galician one in its more democratic nature, less militarization, more active involvement of women and youth, and greater openness to interethnic cooperation. Ideologically, the Bukovina «Sich» were characterized by less political radicalism, an emphasis on cultural and educational activities, reflecting the specific ethnopolitical context of Bukovina as a multinational region of the Austro-Hungarian Empire.

Key words: fire and gymnastics society «Sich», Galicia, Bukovina, fire and gymnastics courses, «Bukovyna model» of the Sich movement.

Дослідження регіональних особливостей національного руху українців у складі Австро-Угорської імперії залишається актуальним напрямом сучасної української історіографії. Особливий інтерес у цьому контексті становить вивчення громадських організацій, які відіграли ключову роль у формуванні національної ідентичності та мобілізації українців початку ХХ століття.

Серед таких організацій окреме місце займає січовий рух, що поєднував спортивно-протипожежну, культурно-просвітницьку, військово-патріотичну функції та став важливим чинником національної консолідації українців Галичини та Буковини.

Січовий рух на Буковині, попри свою значущість для розуміння процесів національного відродження в регіоні, довгий час залишався на периферії наукового інтересу, поступаючись увагою дослідників більш масштабному галицькому аналогу.

Однак саме в особливостях буковинського січового руху відображаються унікальні соціокультурні, етнополітичні та правові умови, що сформувалися в цьому коронному краї Австро-Угорщини.

Метою статті є дослідження особливостей розвитку січового руху на Буковині у період 1902–1914 років, зокрема аналіз впливу галицької орга-

нізаційної моделі на формування буковинських січових товариств. Стаття спрямована на виявлення регіональної специфіки буковинського січового руху, що виявлялася у пристосуванні загальноукраїнських національно-політичних ідей до місцевих соціально-економічних та етнокультурних умов.

Історіографія проблеми. Проблематика січового руху на західноукраїнських землях представлена у працях ряду дослідників, хоча буковинський аспект залишається менш вивченим порівняно з галицьким. Серед перших ґрунтовних досліджень цього питання варто відзначити монографію О. Добржанського «Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст.», у якій автор розглядає буковинські «Січі» як важливий компонент українського національного руху регіону¹.

Краєзнавець П. Арсенич у дослідженні «Засновник «Січі» Кирило Трильовський»² акцентує увагу на особистому внеску К. Трильовського в розвиток окремих січових товариств Буковини.

Зародженню січового руху на Буковині та окремим аспектам діяльності перших буковинських «Січей» присвячена наукова розвідка О. Масана³.

Вперше здійснено спробу аналізу січового руху Галичини й Буковини у монографії М. Гуйванюка⁴, автора даної статті. У зазначеній монографії,

¹ Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Чернівці: Золоті литаври, 1999. 574 с.

² Арсенич П. Засновник «Січі» Кирило Трильовський. Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2000. 76 с.

³ Масан О. Перші Буковинські «Січі» // Завальська «Січ» – початок масового руху національно-патріотичних сил за відродження української державності. Матеріали науково-теоретичної конференції 25 березня 1995 р. с. Завалля Снятинського району Івано-Франківської області. Снятин: Над Прутом, 1995. С. 35–43.

⁴ Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині (1900–1914 рр.). Чернівці: Зелена Буковина, 2009. 254 с.

у підрозділі «Організаційна будова й становище буковинських «Січей»⁵ наведені факти щодо діяльності січових товариств Буковини. Проте на специфіці порівняно з галицькою моделлю не акцентується.

Оскільки з моменту появи зазначеної монографії у 2009 р. стали відомі нові факти⁶, автор використавши інструментарій історико-порівняльний аналізу, у даному дослідженні, порушену проблему переосмислив і доповнив.

Попри наявність певної кількості досліджень, питання регіональної специфіки буковинського січового руху у порівнянні з галицьким зразком залишається недостатньо вивченим. Зокрема, потребують більш детального аналізу особливості адаптації галицької моделі до соціокультурних та правових умов Буковини, трансформація організаційної структури та ідеологічних засад руху, а також характер взаємодії між буковинськими та галицькими січовими товариствами.

Передумови виникнення січового руху на Буковині. Формування січового руху на Буковині відбувалося в специфічних умовах, що суттєво відрізнялися від галицьких реалій. Буковина як окремий коронний край Австро-Угорської імперії мала ряд особливостей, що вплинули на характер і форми національної самоорганізації українців регіону.

На відміну від Галичини, де українське населення становило значну частку, але перебувало під сильним польським політичним і культурним впливом, Буковина характеризувалася більш складною етнічною структурою. За даними, наведеними у дослідженні О. Добржанського, станом на 1910 рік українці становили 38,4% населення краю, румуни – 34,4%, євреї – 12,8%, німці – 8,1%, поляки – 4,5%, інші національності – 0,9%⁷. Така етнічна строкатість зумовлювала особливий характер міжнаціональних відносин, що мали менш антагоністичний характер, ніж у Галичині.

Важливою особливістю Буковини був також більш ліберальний політичний режим, що сформувався у краї. Тут, на відміну від Галичини, не

існувало інституту намісництва, а адміністративний апарат був менш розгалуженим і більш відкритим до співпраці з представниками різних національностей. Це створювало сприятливіші умови для розвитку громадських організацій, у тому числі й національного спрямування.

Особливості соціальної структури українського населення Буковини також відрізнялися від галицьких. На Буковині була порівняно концентрованою частка українського міського населення та інтелігенції, що впливало на характер і форми національної самоорганізації. Зокрема станом на 1900 р. у Чернівцях українців нараховувалося 13 030 українців (19,26%)⁸, і вони проживали компактно. У Чернівецькому, Кіцманському, Заставнівському, Вашківському і Вижницькому повітах українське населення суттєво переважало над іншими народностями. Це створювало сприятливіші умови для формування національно свідомої еліти, яка могла очолити громадський рух.

Значущим фактором, що вплинув на специфіку січового руху Буковини, був вищий рівень залученості українців до діяльності національних інституцій станом на початок ХХ ст. На цей час у краї вже діяла розгалужена мережа українських культурно-просвітницьких товариств, зокрема «Руська Бесіда» (1869), «Руська Рада» (1870), «Руська Школа» (1887), що створило організаційну базу для подальшого розвитку українського національного руху.

Важливою передумовою виникнення січового руху на Буковині стали специфічні проблеми регіону, зокрема частіші, порівняно з Галичиною, повені та пожежі, що зумовлювало гостру потребу в організації протипожежної та рятувальної справи. За даними, наведеними С. Бабчуком, це створювало практичну необхідність у формуванні громадських протипожежних дружин.

Поява січового руху на Буковині була також стимульована успішним досвідом Галичини, де перша «Січ» була заснована К. Трильовським у на початку травня 1900 р. в с. Завалля Снятинського повіту⁹. В результаті, українські діячі Буковини

⁵ Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині (1900–1914 рр.). Чернівці: Зелена Буковина, 2009. С. 109–125.

⁶ Стрийський І. Спомини про «Січ» з-перед 30 літ // Самостійна думка. Чернівці. 1933. Ч. 2. С. 60–62.

⁷ Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Чернівці: Золоті литаври, 1999. С. 74.

⁸ Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Чернівці: Золоті литаври, 1999. С. 71.

⁹ Буковина (Чернівці). 1900. Ч. 64. С.3.

активно цікавилися досвідом січової організації у Галичині і підтримували контакти з К. Трильовським та іншими лідерами січового руху Галичини.

Таким чином, передумови виникнення січового руху на Буковині поєднували загальні для західноукраїнських земель тенденції національного відродження з регіональними особливостями, що в подальшому вплинуло на специфіку організаційної структури та діяльності буковинських «Січей».

Заснування перших січових товариств на Буковині. Січовий рух на Буковині розпочався дещо пізніше, ніж у Галичині. Якщо першу галицьку «Січ» було засновано у 1900 році, то на Буковині цей процес стартував у 1902 році. Це відставання пояснюється не лише географічним фактором, але й певними організаційними та ідеологічними особливостями буковинського національного руху.

Першу буковинську «Січ» було засновано 2 листопада 1902 року в містечку Кіцмань. Ініціатором її створення виступив освічений Кіцманський Міщанин Тимофій Коричук, який став тимчасовим кошовим. Судячи з того, що товариство засновувалося на статутах Коломийської «Січі», Т. Коричук попередньо встановив зв'язки з К. Трильовським та іншими керівниками січового руху на Покутті.

29 жовтня 1902 р у газеті «Буковина» було вміщене оголошення «Перша «Січ» на Буковині» в якому сповіщалося про скликання 2 листопада загальних зборів у Кіцмані з метою «...створення товариства гімнастичного і сторожі огневої «Січ» ... на статутах галицьких “Січей”»¹⁰.

У зазначений термін, у неділю о 2-й годині дня, розпочалися перші установчі збори товариства на які прибули численно як кіцманські парубки так і гості з Чернівців і сусіднього Покуття.

Збори відкрив Т. Корейчук який заявив, що «...товариство «Січ» не тільки має хоронити людські оселі перед грізною силою огню, яка в одній хвилі змінюється на мужицьке майно на попіл і згарища але товариство таке має боротися також проти темноти. Темний мужик не знає що йому вільно, а що не вільно... «Січ» має на ціль виховати нам в боротьбі загнем і темнотою хоробрих юнаків свідомих своїх прав свідомих всього що

вони на те живуть, аби вибороти для свого народу кращу долю»¹¹.

Таким чином, на думку засновників товариства, основною метою «Січі» була не так протипожежна діяльність і гімнастичні вправи, скільки засіб піднесення соціальної та національної свідомості селян з метою боротьби за національне та соціальне визволення.

Показово, що новоутворену «Січ» вітали представники «Січей» сусіднього Покуття Михась Крикливець та Семен Зінкевич.

Після успішного заснування Кіцманської «Січі» процес створення січових товариств на Буковині набув динамічного характеру. Весною 1903 Кіцманські січовики взяли активну участь у заснуванні «Січі» у сусідньому селі Лашківка¹².

Відомо, що кошовий кіцманської «Січі» Т. Коричук та січовик Остап Попович взяли активну участь у перших загальних зборах «Січі» у Вашківцях 4 жовтня 1903 року які стали справжнім народним святом української спільноти цього містечка.

На відкритті цього товариства був присутній також К. Трильовський який відкрив збори і пояснював січові статuti. Після нього дуже мудро промовив до молоді отаман «Січі» с. Карлів (Снятинщина) відомий селянський бесідник І. Сандуляк. Який володіючи даром красномовства захопив ідеєю січового руху як молодь, так і старших міщан. У відкритті новоствореного товариства також взяв участь депутат буковинського сейму професор Степан Смаль-Стоцький.

У заході взяли активну участь чотири січові товариства із сусідньої Снятинщини¹³.

Важливо відзначити, що на відміну від Галичини, де засновником і головним ідеологом січового руху був Кирило Трильовський, на Буковині цей рух мав ширше коло засновників. Окрім С. Смаль-Стоцького, активну участь у формуванні перших січових товариств брали Теодот Галіп, М. Гаврищук, Є. Пігуляк, І. Попович та інші діячі, що представляли різні політичні течії буковинського українства.

Початковий етап буковинського січового руху характеризувався більшою ідеологічною різноманітністю порівняно з галицьким, де ключову роль відігравала Українська радикальна партія та особисто К. Трильовський.

¹⁰ Буковина (Чернівці). 1902. Ч. 123. С. 2.

¹¹ Буковина (Чернівці). 1902. Ч. 126. С. 2.

¹² Буковина (Чернівці). 1903. Ч. 147. С. 3.

¹³ Буковина (Чернівці). 1902. Ч. 126. С. 2.

Характерною особливістю процесу заснування буковинських «Січей» була їхня тісніша, порівняно з галицькими, інтеграція з уже існуючою мережею українських товариств. Заснуванню січових осередків часто передувала діяльність читалень «Руської Бесіди», а січові активісти одночасно були членами інших українських організацій, що забезпечувало більшу інституційну стабільність новостворених товариств.

15 листопада 1903 р. відбулася нарада чернівецького «Сокола». Під час наради зазначалося, що товариство «Сокіл» не є партійно заангажованим. Тому воно відкрите для усіх бажаючих. «Сокіл» головним чином зав'язують по містах, тому, що багато урядовців, які є основою товариств, пов'язані з польським середовищем, якому близька загальнослов'янська сокільська ідея. Водночас українським селянам «Січ» пригадує козацьку традицію. Тому було прийнято рішення, що: «...Одно чи друге товариство для Руси дороге – коби тільки було важним – добрим чинником в її культурно-національному відродженню»¹⁴.

Якщо в Галичині між товариствами «Сокіл» і «Січ» завжди існувала конкуренція, яка нерідко переростала в конфронтацію, то на Буковині між цими товариствами, навпаки, спостерігалася співпраця. А коли стало зрозуміло, що «Січі» користуються більшою популярністю, український національний провід з метою запобігання розколу серед українства краю відмовився від «Сокола» на користь «Січей».

Важливою подією в процесі формування січового руху на Буковині стало утворення в 1905 році «Союзу Січей на Буковині»¹⁵ з центром у Чернівцях. Створення «Союзу Січей...» дало можливість координувати діяльність розрізнених січових товариств, забезпечувати їх методичними матеріалами, уніфікувати організаційну структуру та проводити спільні заходи. При цьому, на відміну від галицького «Українського січового союзу», буковинський «Союз

Січей» мав менш централізований характер і надавав більше автономії місцевим осередкам.

Таким чином, процес заснування січових товариств на Буковині, попри певні спільні риси з галицьким досвідом, мав свої особливості, зумовлені регіональною специфікою. Ці особливості проявлялися в ширшому колі засновників і впливових діячів руху, більшій інтеграції з іншими українськими товариствами та менш ієрархічній структурі координуючих органів.

Організаційна структура буковинських «Січей»: адаптація галицької моделі. Організаційна структура буковинських січових товариств формувалася на основі галицького досвіду, але з урахуванням місцевих особливостей. Аналіз статутних документів буковинських «Січей»¹⁶ дозволяє виявити як спільні риси, так і відмінності порівняно з галицькими аналогами.

Спільними елементами організаційної структури були: поділ членів товариства на дійсних (активних) і спомагаючих (почесних), виборність керівних органів, проведення регулярних зборів і використання січової символіки. Однак існували й суттєві відмінності, що робили буковинський прототип січової організації адаптованішим до місцевих умов.

Насамперед, буковинські «Січі» мали менш ієрархічну структуру керівництва. Якщо в галицьких товариствах однозначним лідером вважався «кошовий», якому підпорядковувалися інші посадові особи, то в буковинських «Січах» керівництво мало більш колегіальний характер. Згідно зі статутом «Січі» с П'ядиківці: «...рішення старшини вважалися дійсними при умові присутності не менше п'яти членів та абсолютній більшості голосів присутніх»¹⁷.

Це свідчило про певну демократизацію управлінської структури порівняно з галицькою моделлю, де кошовому належало вирішальне остаточне рішення.

Характерною особливістю буковинських «Січей» була також їхня тісніша співпраця з іншими

¹⁴ Буковина (Чернівці). 1903. Ч. 132. С. 2.

¹⁵ Добржанський О. «Союз Січей» на Буковині у 1905–1914 рр. // Завальська «Січ» – початок масового руху національно-патріотичних сил за відродження української державності. Матеріали науково-теоретичної конференції 25 березня 1995 р. с. Завалля Снятинського району Івано-Франківської області. Снятин: Над Прутом, 1995. С. 58–65.

¹⁶ Гуйванюк М. Скорочений виклад статуту товариства гімнастичного і пожежного «Січ» у С. П'ядиківці Кіцманського повіту. // Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині (1900–1914 рр.). Чернівці: Зелена Буковина, 2009. С. 216–218.

¹⁷ Гуйванюк М. Скорочений виклад статуту товариства гімнастичного і пожежного «Січ» у С. П'ядиківці Кіцманського повіту // Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині (1900–1914 рр.). Чернівці: Зелена Буковина, 2009. С. 218.

українськими товариствами. Зокрема з осередками «Руської Бесіди» або українськими позичковими касами, кооперативами, що сприяло більшій інтеграції різних форм громадської діяльності.

Ідеологічні засади буковинського січового руху: регіональні особливості. Ідеологія буковинського січового руху, хоча й ґрунтувалася на спільних з галицькими «Січами» національно-патріотичних засадах, мала певні регіональні особливості, зумовлені специфікою суспільно-політичного контексту Буковини. Аналіз програмних документів, публіцистики та спогадів діячів руху дозволяє виявити ці особливості.

Насамперед, буковинському січовому руху була притаманна менша політична радикальність порівняно з галицьким. Якщо галицькі «Січі» тісно пов'язані з Українською радикальною партією та її лідером К. Трильовським, і фактично були не офіційними осередками цієї партій у окремих селах, то буковинські «Січі» не були виразниками однієї політичної течії, а радше представляли широкий спектр української національної думки – від поміркованих народовців до радикальних демократів.

Характерною рисою ідеології буковинських «Січей» був також більший акцент на культурно-просвітницькій роботі. Буковинські січові товариства приділяли особливу увагу поширенню освіти серед селянства, підтримці української мови та культури, збереженню народних традицій. Це відображало пріоритетність культурних аспектів національного руху на Буковині.

Ще однією характерною рисою ідеології буковинського січового руху була менша конфронтаційність щодо інших національностей краю. На відміну від галицьких «Січей», що формувалися в умовах гострого українсько-польського протистояння, буковинські товариства демонстрували більшу готовність до міжнаціонального діалогу. Великою мірою цьому сприяла офіційна позиція буковинської крайової влади, в основі якої лежала ідея рівноправності націй і народностей, що мешкали на території Буковини.

Особливістю буковинських «Січей» було також їхнє лояльніше ставлення до духовенства і церкви загалом. На відміну від галицьких товариств, де домінував антиклерикальний вплив радикалів, буковинські «Січі» підтримували більш конструктивні відносини з духовенством.

Також більшість буковинських священників в українських громадах до січового руху ставилися прихильно, або, принаймні займали нейтральну позицію.

Взаємодія буковинських і галицьких «Січей»: співпраця та взаємовпливи. Незважаючи на регіональні особливості, буковинський і галицький січові рухи не розвивалися ізольовано, а підтримували тісні зв'язки, обмінювалися досвідом і координували спільні заходи. Аналіз джерел, зокрема спогадів учасників руху та тогочасної преси дозволяє розкрити характер і форми цієї взаємодії.

Початковий етап формування січового руху на Буковині був позначений значним впливом галицького досвіду. Як свідчать спогади І. Стрийського¹⁸, при підготовці статуту Однієї з перших першої буковинських «Січей» активно використовували досвід К. Трильовського та його товаришів, консультувалися з ними щодо організаційних принципів і форм діяльності. Цей вплив проявився в запозиченні базової організаційної структури, символіки та ритуалів. Навіть прапор товариства замовили у Львові, який являв собою малинове полотнище з квітами і колосками, а «...малляр Пестрак намалював на прапорі два образки з одного боку Богдан Хмельницький, а з другого боку Св. Михаїл»¹⁹.

Однак уже на ранньому етапі буковинські січовики почали вносити свої корективи до галицької моделі, адаптуючи її до місцевих умов. Так, на прапорах і печатках буковинських «Січей» не використовувалися відзнаки галицьких радикалів: восьмикутна зірка, серп у потиску рук, гасла та аббревіатура осередків галицьких радикалів, портрети М. Драгоманова.

Натомість прапори буковинських «Січей» прикрашали зображення Архангела Михаїла, Св. Миколая, Т. Шевченка, тощо.

У процесі взаємодії буковинських і галицьких «Січей» відбувалося не просто одностороннє запозичення, а скоріше творчий діалог, у результаті якого формувався специфічний буковинський варіант січової організації адаптований до місцевої специфіки. Цей діалог здійснювався через особисті контакти лідерів руху, обмін друкованими матеріалами та участь у спільних заходах.

Слід зазначити, що протягом усього періоду діяльності буковинські «Січі» тісно співпрацю-

¹⁸ Стрийський І. Споми́ни про «Січ» з-перед 30 літ // Самостйна думка. Чернівці. 1933. Ч. 2. С. 60–62.

¹⁹ Стрийський І. Споми́ни про «Січ» з-перед 30 літ // Самостйна думка. Чернівці. 1933. Ч. 2. С. 61.

вали з аналогічними товариствами сусідньої Галичини. Цьому сприяли особисті контакти лідерів січового руху на Буковині Т. Галіпа, Г. Гордого, С. Яричевського, Остапа та Ілька Поповичів з ідеологами та організаторами галицьких «Січей» – К. Трильовським, І. Чупреєм, І. Сандуляком й іншими. Делегати прикордонних галицьких та буковинських січових товариств регулярно брали участь у спільних громадських і культурних акціях, нерідко надавали одна одній допомогу під час гасіння пожеж. Представники буковинських «Січей» регулярно надсилали своїх представників для участі в курсах інструкторів пожежно-гімнастичної справи, які проводилися в Коломиї та інших містах Галичини. Під час проведення першого пожежно-гімнастичного курсу для буковинських «Січей» в 1908 р. навчання з гімнастики проводив кошовий «Січі» с. Сопів, що на Коломийщині, Осип Довганюк. Делегації буковинських січовиків постійно брали участь у загальнокрайових січових з'їздах, які відбувалися у Галичині. Так, у січовому святі що проводилося 31 травня 1909 р. у Коломиї на честь І. Мазепи, взяли участь представники понад тридцяти буковинських «Січей».

Важливим механізмом взаємодії були регулярні взаємні візити січових делегацій. у період з 1902 по 1914 рік відбулося близько 30 офіційних візитів буковинських січовиків до Галичини та галицьких – на Буковину. Такі візити супроводжувалися показовими виступами, концертами, спортивними змаганнями, що сприяло обміну досвідом і зміцненню зв'язків між товариствами.

Особливо інтенсивною була співпраця у видавничій сфері. Буковинські «Січі» активно розповсюджували галицькі січові видання, зокрема часопис «Січові Вісті» та книги, видані К. Трильовським, водночас галицькі січовики поширювали буковинські видання серед своїх членів. Така співпраця сприяла формуванню спільного інформаційного простору січового руху.

Важливим аспектом взаємодії була координація спільних заходів загальнонаціонального характеру. Буковинські та галицькі «Січі» спільно організовували відзначення важливих історичних дат, зокрема роковин Т. Шевченка, І. Франка, ювілеїв козацьких гетьманів, що сприяло формуванню єдиного національного наративу.

Знаковою подією, що продемонструвала взаємодію буковинських і галицьких «Січей», став

Загальний Січовий З'їзд у Станіславові (нині Івано-Франківськ) у 1910 році. За даними, наведеними в газеті «Нова Буковина»: «...в з'їзді взяли участь 72 делегати від буковинських «Січей», що становило близько 15% від загальної кількості учасників»²⁰.

Взаємодія буковинських і галицьких «Січей» проявлялася також у спільних проектах з підготовки кадрів у 1908–1914 роках було організовано серію спільних вишколів для інструкторів протипожежної справи, фізичного виховання, культурно-просвітницької роботи. Такі вишколи проводилися по чергово на території Галичини та Буковини, що забезпечувало обмін досвідом і методиками.

Отже, дослідження січового руху на Буковині в 1902–1914 роках дозволяє зробити кілька важливих висновків щодо його особливостей порівняно з галицькою моделлю та значення для національного руху українців регіону.

Буковинський січовий рух, хоча й виник під впливом галицького досвіду, не був простим його наслідуванням, а сформував власний модифікований варіант, адаптований до специфічних умов регіону.

Від початку свого зародження галицькі «Січі» виступали електоральною платформою для досягнення політичних цілей Русько-української радикальної партії та відкрито конкурували з прихильниками народовецької течії українського національного руху. Натомість провід буковинських «Січей» не допускав протистояння між місцевими радикалами й народовцями, про що свідчить компроміс лідерів українського національного проводу Буковини щодо відмови від створення осередків товариства «Сокіл» з метою недопущення конкуренції та взаємопоборювання серед українців краю.

Таким чином, місцеві «Січі» відображали особливості етнополітичного, соціокультурного та правового контексту Буковини як окремого коронного краю Австро-Угорської імперії.

Організаційна структура буковинських «Січей» характеризувалася більш демократичним характером керівництва, тіснішою інтеграцією з іншими формами громадської діяльності, меншою мілітаризацією, більшою відкритістю до міжнаціональної співпраці та активнішим залученням жінок і молоді.

²⁰ Старі хроніки: Як в Станіславові «Січ» ішла. // Галицький кореспондент. Режим доступу: URL: <https://gk-press.if.ua/stari-hroniky-yak-v-stanyslavovi-sich-ishla/>

Ідеологічні засади буковинського січового руху відзначалися меншою політичною радикальністю, більшим акцентом на культурно-просвітницькій і господарській діяльності, меншою конфронтаційністю щодо інших національностей, увагою до регіональної ідентичності, орієнтацією на громадянське виховання та євроінтеграційними прагненнями. Така ідеологічна специфіка відображала особливості суспільно-політичного контексту Буковини.

Буковинські «Січі» функціонували в специфічному міжнаціональному контексті, який характеризувався більшою етнічною різноманітністю та менш конфронтаційним характером відносин між національностями. Це зумовило більшу відкритість буковинських товариств до міжнаціонального діалогу та співпраці при збереженні виразної української національної ідентичності.

Таким чином, січовий рух на Буковині в 1902-1914 роках становив специфічний буко-

винський варіант національної самоорганізації українців, яка, інтегруючи основні принципи загальноукраїнського січового руху, водночас відображала соціокультурну, етнополітичну та правову специфіку регіону.

Саме цей варіант січової організації демонстрував здатність українського національного руху адаптуватися до різних регіональних контекстів, притаманних Буковині, зберігаючи при цьому свою основну мету – формування національної свідомості та консолідацію українців.

Дослідження буковинської специфіки січового руху має важливе значення для розуміння складних процесів національного відродження українців на початку ХХ століття та регіональних особливостей цього процесу. Воно також демонструє історичні традиції регіональної різноманітності в рамках єдиного національного руху, що залишається актуальним і для сучасної України.

References

1. Arsenych P. (2000) *Zasnovnyk «Sichi» Kyrylo Trylovskiyi*. Ivano-Frankivsk: Lileia – NV [in Ukrainian].
2. Babchuk S. (2024) *Dialnist dobrovilnykh pozhezhno-himnastychnykh tovarystv «Sich» Bukovyny v zabezpechenni protypozhezhnoho zakhystu naselennia kraiu (1902–1914 rr.)*. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yuriiia Fedkoviycha: Istoriia*. 1, 22–32. [in Ukrainian].
3. Huvaniuk M. (2009) *Sichovi rukh u Halychyni y Bukovyni (1900–1914 rr.)*. Chernivtsi: Zelena Bukovyna [in Ukrainian].
4. Dobrzhanskyi O. (1999) *Natsionalnyi rukh ukraintsiv Bukovyny druhoi polovyny XIX – pochatku XX st.* Chernivtsi: Zoloti lytavry [in Ukrainian].
5. Masan O. (1995) *Pershi Bukovynski «Sichi»*. *Zavalska «Sich» – pochatok masovoho rukhu natsionalno-patriotychnykh syl za vidrozhennia ukraïnskoi derzhavnosti. Materialy naukovo-teoretychnoi konferentsii 25 bereznia 1995 r. Zavallia Sniatynskoho raionu Ivano-Frankivskoi oblasti*. Sniatyn: Nad Prutom. 35–43. [in Ukrainian].